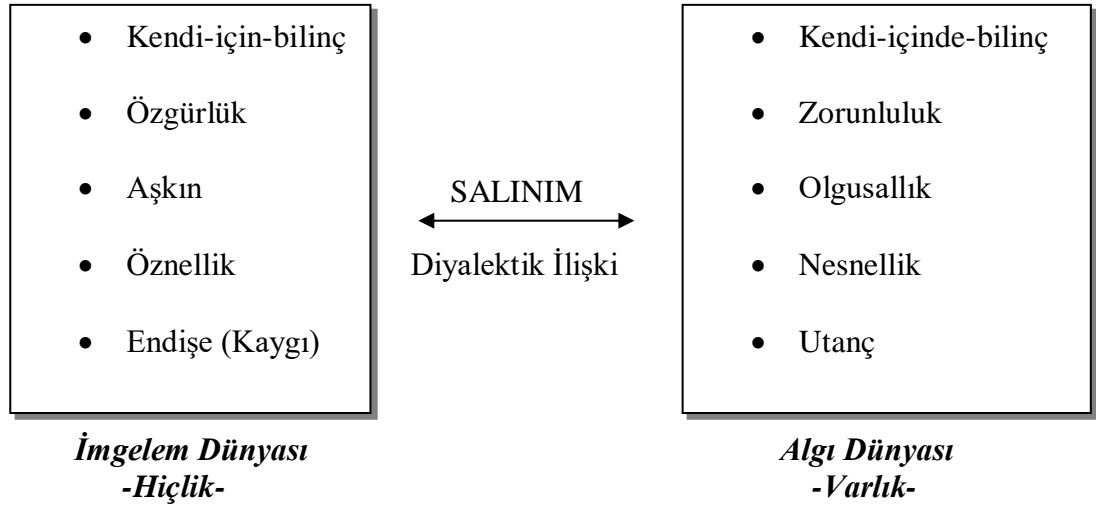

XII. HAFTA

XII. Hafta tartışma metinleri: Sartre. Existentialism Is a Humanism Sarte. Being and Nothingness

Sartre, insan özgürlüğünün görüngübiliminin varlıkbilimsel temelini irdeler. İnsan varoluşunun hiçlik ile varlık arasında diyalektik bir ilişki, bir salınım olduğunu öne sürer. Varlık, algı dünyasının gerçekliği, hiçlik ise imgelemde algı dünyasının sınırlanmışlığını aşmaktır.

Kendi-için-bilinç, varolan dünyayı olumsuzlayarak kendini yeni olanaklara atar. Bilinç, dünyadaki olgusal nesnelere kendi yönelimsel projelerine bir araç olarak gördüğünde, kendi-için-bilinç haline dönüşür. Bilinç, özgür özneliğin, nesnenin/nesnelere dünyasının koşullanmışlığına indirgenmesi ile kendi-içinde-bilinç halini alır. Kendi-içinde-bilinç, nesnel zorunluluk, kendi-için-bilinç ise öznel özgürlüktür. Dünya, “ben”im yaratıcı bir projemdir ve ona yüklediğim anlamlardan sorumluyumdur. Bu nedenle endişe söz konusudur. Kendi-içinde-bilinç ise zorunluluk ile koşullandırılmış, ötekinin nesneleştirici bakışı ile biçimlenmiş bilinçtir ve bu nedenle de utanç söz konusudur. Benim yönelimsel bakış etkinliğim, başkası ile pasif bir bakılışa dönüştürülür. Bu utanç, başkasının bakışının “dondurucu” etkisi ile nesneleşmenin sonucudur [Medusa Bakışı]. Sadece insan utanç duyabilen bir varlıktır ve insan bilincinin kendi-için-bilinç’e dönüşme potansiyeli vardır. İçsel özgürlüğümüzden yabancılaşmamızın nedeni, ‘öteki’nin nesneleştirici bakışıdır. “Utanç”, özgür öznel insanın şeyler dünyasına düşüştür. Bu, aynı zamanda, seçmemek için bir bahane ve kaçıştır. Sartre, buna “**kötü niyet**”

demektedir. Kendi-için-bilinç olmayı isterken, seçmeme durumu, karar vermeyi ertelemek, “şey”e dönüşmektir.

“Başkaları cehennemdir.” Özgürlükler çatışmasına mahkûmuzdur. İki öznenin ilişkisinde bir tarafın nesneleşme tehlikesi (olanağı) vardır.

Özgürlük, ‘hiçlik’ üzerine temellenir. Başkasının nesneleştirici bakışı, “öteki”, dünyanın “benim dünyam” olmadığını hatırlatır. Tek başına varoluş, çarpışan öznelliklerin dramasına dönüşür. Özneler-arası ilişki, varlık ile hiçlik ilişkisinden dolayı başarısızlığa uğramaya mahkûmdur. İki özgürlüğün uyum içinde birlikte varolması imkânsızdır. Her özgürlük kendi-için vardır ve başkasını olumsuzlamalıdır. Başka bir “ben”i olumluzladığımızda özgürlüklerden biri nesneye indirgenir. Birisi şeyleşir, diğeri ise birey olarak kalır. İki hiçlik bir arada olamaz. Bu, özgürlüklerin çatışmasıdır. İnsan ilişkilerinin ontolojik çözümlemesinde, Hegel’in efendi-köle diyalektiği kullanılmaktadır. “Ben”in tek projesi, dünyanın seçici irade dışında nesnel olarak temellenmemesi, “ben”in seçimleriyle anlamlandırılması üzerinedir. Dünyanın “ben”im olduğu, başkaları tarafından da onaylanmalıdır. Öteki ile ilişkiye girildiğinde, biri özgürlüğünü bırakmalıdır. Biri efendi, diğeri köle olmalıdır.

- Başkası tarafından onaylanmak için önce onun dikkatini çekmek, ötekinin isteğinin nesnesi olmayı gerektirir. Bunun için de “ben” isteklerinden vazgeçer ve kendini arzu edilir bir nesneye indirger. Endişenin yarattığı özgürlükten kaçarak köleliğin utancı yaşanır. Özgürlük, diğerrinin arzusunun nesnesi olmak için feda edilir. Sartre, bu yola “*mazoşizm*” adını verir.
- Bunun yetmediği fark edildiğinde, “öteki”, “ben”in projesine indirgenir. Öteki, “ben”in oyununun aktörü haline getirilir. Öteki, bu çabaya karşı durur. Özgürlüğü almak için baskı/şiddet uygulanır. Sartre, buna “*sadizm*” adını verir. Diğeri, bunu gönüllü olarak kabul etmediğinden bu yol da tatmin edici değildir.
- Üçüncü yol, “*bilgisizlik*”tir. Mazoşizm-Sadizm döngüsünden kurtulmanın yolu aranmaktadır. Öteki ile ilişkiye girmemek, başkasını tümüyle göz ardı etmek çözüm müdür? Bu, tümüyle olanaklı değildir. Ontolojik olarak başkası ile ilişki olanaksızdır. “Cehennem başkalarıdır.” Özneler-arası ilişkide ontolojik düalizmin yarattığı çelişkiler söz konusudur.

Sosyolojik öge ve teolojik öge söz konusudur. Kişisel olmayan ilişkilerde, “günah keçisi aramak” ya da Tanrı ile çözüm aramak yollarına gidilir. Günah keçisi yaklaşımı, özgürlüğü istemenin çelişkisinden kurtulmak için inotantik toplumsal uzlaşma sağlar ve bununla özgürlük yadsınır. Sorumluluk, kollektif olarak başka bir şeyin üzerine yıkılır. Özgürlüğü korumak için bireysel düzlemde öteki şeyleştirilir; toplumsal düzlemde uzlaşma içindeki grup başka şeyleri nesneleştirir. Toplumun üyeleri, ortak nefretle ortak kendi-için-bilinç yaramaya çalışır. Kişisel düzeyde gerçekleştirilemeyen özgürlük, toplumda yaratılmak istenir. Bu, “günah keçisi” üzerinden kurulmaya çalışılır. Kategorize edilen “öteki”, sorumluluğun yıkıldığı grup/kişi’dir. Kategorize etme üzerine kurulan ilişki etik değildir; nesneleştiricidir. Özgürlük ve sorumluluğun getirdiği kaygı’dan, “günah keçisi” üzerinden yaratılan “sorumlu-öteki” ile kaçılmaya çalışılır. Bu, inotantik imgelemin başka bir örneğidir ve “kötü niyet”tir.

Tanrı, kendi-içinde ve kendi-için varlığın ideal bir sentezidir. Hem salt özgürlüktür hem de kendi nedeni olarak zorunluluğu vardır. Tanrı, varlık ve hiçlik’in ideal sentezidir. Tanrı, bütün insanların düşü ve projesidir. İnsan, Tanrı olmak ister. Tanrı, ontolojik açıdan çelişik bir varlıktır. Fenomenolojik olarak yitimsel varlıklarıdır. Kendi-için ve kendi-içinde birbirlerini dışlayan şeylerdir. Bu şekilde kendi çelişkimizi ortadan kaldıramayız. Tanrı, “kötü niyet”tir ve bir tuzaktır. Kendi varoluşumuzun sergilediği ve kaçamayacağımız “saçma”yı herhangi bir ilüzyona gerek kalmadan açıklıkta bırakmalıyız. Tanrı, kendimizi inkârdır. Kendimizi inanç içerisinde kaybederiz. İnsan, kendini varoluşu ile kabul etmelidir. İnsan, ne olduğudur ne de olmadığıdır. İnsan hem olmadığıdır hem olmayacak olduğudur hem de şu an olduğudur.